

GORECZKY PÉTER

**GEOPOLITIKAI TÖRÉSVONALAK ÉS FDI:
GLOBÁLIS ÉS HAZAI VONATKOZÁSOK**

GEOPOLITICAL FRAGMENTATION AND FDI:
GLOBAL AND DOMESTIC IMPLICATIONS

Összefoglalás: A statisztikák szerint a közvetlen külföldi tőkeberuházások irányát egyre nagyobb mértékben befolyásolják a geopolitikai viszonyok. Az elemzés összefoglalja, milyen következményei vannak a geopolitikai törésvonalak mélyülésének a globális FDI-áramlásokra nézve, és arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen stratégiát célszerű követnie Magyarországnak ebben a környezetben. Az elmúlt években hazánk az USA szövetségeseinek számító országokból érkező cégektől és kínai vállalatoktól egyaránt nagy volumenű beruházásokat nyert el, köszönhetően a régió továbbra is erős tőkevonzó képességének, az elektromos járműipar kiépüléséhez kapcsolódó beruházásoknak, a nagy projektek megszorodásának, illetve a Kínával meglévő pragmatikus gazdasági kapcsolatnak. A geopolitikai törésvonalak további mélyülése esetén azonban Magyarországnak is szembe kell néznie az el nem köteleződés kockázataival, amelyeket a keletről érkező FDI-n belüli diverzifikáció révén lehet csökkenteni. A blokkosodás erősödése esetén egyre összetettebb kérdéssé válik, hogy az egyes FDI-projektek mennyiben szolgálják valóban a nemzetgazdaság érdekeit. Ily módon szükségessé válhat a jelenleginél átfogóbb elemzése az egyes FDI-projektek hatásainak.

Kulcsszavak: FDI, közvetlen külföldi tőkeberuházás, Kína, USA, gazdasági blokkok

Summary: *Statistics reflect that foreign direct investments are increasingly affected by growing geopolitical tensions. This policy brief summarises the consequences of geopolitical fragmentation on global FDI flows and explores what strategy Hungary should follow amid these circumstances. Recently, Hungary has attracted large scale FDI projects from companies based in US-allies and China as well, due to the resilient value proposition of the CEE region, to investments linked with the evolution of the electric vehicle industry, to a new wave of mega projects and the to the pragmatic economic relationship with China. Nevertheless, in case of accelerating geopolitical fragmentation Hungary will have to manage the risks of nonalignment through the diversification of FDI inflow from the East. Increasing FDI fragmentation raises the complexity of the question how investment projects serve national economic interests. As a result, an enhanced and more comprehensive evaluation of the impact of FDI projects could become a necessity.*

Keywords: *FDI, foreign direct investments, China, USA, economic fragmentation*

Bevezetés

A globalizáció lassulása a közvetlen külföldi tőkeberuházások (*foreign direct investment*, FDI) terén nem új jelenség, amit jól mutat, hogy a 2008–2009-es válságot követően az FDI-áramlások világviszonylatban már nem tudtak visszatérni a krízis előtti szintre.

Érdekes módon az FDI forrás- és célországai közötti „geopolitikai távolság” már a 2010-es évek első felétől egyre nagyobb hangsúlyt kapott a beruházási döntésekben, sőt, jelentősége gyorsabb ütemben nőtt, mint a két ország közötti földrajzi távolságé. Ennek ellenére a „*slowbalisation*” folyamatában újdonságnak számít, hogy az USA–Kína kereskedelmi háborútól kezdődően az FDI-áramlások irányát a konkrét és egyre mélyülő geopolitikai törésvonalak, illetve az azok mentén meginduló blokkosodás is befolyásolja. A Covid-járvány mindezt tovább erősítette, melynek eredményeként a pandémia kitörése óta a profiteredményekről szóló vállalati prezentációkban **tízszer gyakoribbá váltak** a *reshoring*, *onshoring* és *near-shoring* kifejezések.

A számok pedig azt mutatják, hogy elsősorban az USA-ban, az Európai Unióban és más jelentős gazdasági erőközpontokban a *reshoring* tendencia már túllépett a retorika szintjén. A határokon átnyúló tőke mozgásokat vizsgáló, a *Financial Times*-csoporthoz tartozó fDi Markets a tavalyi év folyamatait elemző, **legfrissebb éves jelentésének** egyik fő következtetése, hogy a globális FDI-trendek pontosan leképezik a geopolitikai feszültség növekedését. A külföldi befektetéseket ellenőrző új mechanizmusok, a hazai gyártást ösztönző, nagyvonalú állami támogatási programok pedig a következő években is meghatározzák majd a határokon átnyúló beruházások irányát és összetételét. A geopolitikai szempontok elsősorban azokban az iparágakban rendezik át az FDI-áramlásokat, amelyeket a legnagyobb gazdaságok irányítói stratégiai fontosságúnak tartanak. Ezekben a szektorokban a beruházási projektek egyre inkább az egymással jó politikai viszonyt ápoló országok körén belül valósulnak meg, és ez a folyamat a geopolitikai feszültség növekedésével várhatóan felgyorsul majd.

Az elemzés összefoglalja, milyen következményei vannak a geopolitikai törésvonalak mélyülésének a globális FDI-áramlásokra nézve, és arra a kérdésre keresi a választ, hogy milyen stratégiát célszerű követnie Magyarországnak ebben a környezetben. A téma kapcsán fontos hangsúlyozni, hogy a törésvonalak mélyülése és a töredezettség erősödése nem vezet feltétlenül és azonnal a kétpólusú világgazdaság kialakulásához. Sokkal inkább értelmezhető úgy, hogy újfajta akadályok és mozgatórugók jelentek meg a tőke, az áruk és a szolgáltatások globális áramlásában.

Vesztesek és nyertesek

Az **IMF számításai szerint** leginkább a feltörekvő és a fejlődő gazdaságok vannak kitéve annak, hogy szenvedő alanyai lesznek a gyártási folyamatok áttelepítésének, mivel jellemzően olyan országokból érkező FDI-től függ a gazdaságuk, amelyek geopolitikai szempontból „távoliak”. A szubszaharai Afrika országai például tíz év alatt **10 milliárd dollárnyi FDI-től** és fejlesztési támogatástól eshetnek el, ha a világgazdaság két különálló blokkra szakad. Kína és a Nyugat távolodása magasabb importárakat eredményezne a behozattalól függő régió államaiban, ami a helyi termelés drágulásához vezet. A világ gazdaságilag elmaradott régiói mellett azonban Kína is a folyamatok veszteségének tűnik. A **fDi Markets adatai szerint** 2022-ben tovább csökkent a Kínába érkező FDI, a Covid-válság előtti utolsó, 2019-es évhez képest az új projektek száma 24%-kal, a beruházási érték 44%-kal, a teremtett munkahelyek száma pedig 59%-kal esett vissza. Fontos azonban hozzátenni, hogy a geopolitikai feszültség növekedése csupán egy a háttérben húzódó okok közül. Egyrészt Kínában a munkaerőköltség az elmúlt években sokkal gyorsabban növekedett, mint a régió más gyártási központjaiban, például Vietnámban

vagy Malajziában. Másrészt úgy tűnik, a kínai gazdaság esetében nem térnek vissza az elmúlt évtized 10%-ot közelítő növekedési rátái, és bár a Covid-politika lazítása idén még lendületet ad, ám 2023-at követően rendre 5%-nál lassabb GDP-bővülésről szólnak az [előrejelzések](#). Harmadrészt pedig a Covid-válság rámutatott az ellátási láncok sebezhetőségére, a Kínában történő gyártás kockázataira. Az USA-ban, az EU-ban, Japánban és Dél-Koreában a hazai gyártást ösztönző új támogatási programok részben erre adott válasznak tekinthetők, és minden bizonnyal hozzájárultak ahhoz, hogy tavaly tovább csökkenjen a Kínába érkező FDI. És végül érdemes kiemelni azt a ritkán említett tényezőt, amely lehetővé teszi, hogy a nyugati vállalatok gazdaságosan termeljenek majd a hazájukban. Ez pedig a gyártási folyamatok automatizációja és az ipari robotok költségeinek csökkenése, ami a kínai bérnövekedéssel együtt a geopolitikai törésvonalak mélyülésétől függetlenül is vonzóbbá teszi a hazai gyártást, az elmúlt évtizedekhez képest.

Az Egyesült Államok 2022-ben is a közvetlen külföldi tőkeberuházások első számú célországa maradt, sőt jelentősen növekedett az új beruházások összértéke az elmúlt évekhez képest. Az USA esetében a geopolitikai viszonyok hatása elsősorban az új állami támogatási programokban mutatkozott meg, amelyek a hazai gyártókapacitások kiépítését vagy bővítését célozzák kulcsfontosságúnak minősített iparágakban. A támogatási programoktól függetlenül az Egyesült Államok esetében nem várható, hogy geopolitikai okok miatt visszaesne az új FDI volumene. Az USA mellett vannak további országok is, amelyek a geopolitikai feszültség növekedésével erősíteni tudták pozíciójukat az FDI-projektekért folytatott globális versenyben. Kína csökkenő vonzereje kétségkívül nyereség India számára, az ország az új projektek számát és a beruházási értéket tekintve is [jelentős növekedést könyvelhetett el](#) 2022-ben. India a fiatal és olcsó munkaerőre, az IT-szakember-utánpótlásra és az új állami [támogatási programokra](#) építve igyekszik magát a multinacionális vállalatok gyártási és exportplatformjaként pozicionálni. A sikeres folytatáshoz ugyanakkor szükséges az üzleti környezet és az infrastruktúra fejlesztése is. A tavalyi év statisztikái alapján India mellett Vietnám, Malajzia és Mexikó emelhető ki, mint az FDI-áramlásokban zajló átrendeződések nyertesei. A két délkelet-ázsiai ország elsősorban a beruházók Kínától való elfordulásából, illetve a kockázatok csökkentését célzó „Kína+1” vállalati gyártási stratégiákból profitál, Mexikó fő vonzerejét pedig továbbra is a világ legnagyobb fogyasztói piacának, az Egyesült Államoknak a közelsége jelenti.

Ahogy szó volt róla, a fejlődő gazdaságok kitétsége azért jelentősebb, mint a fejletteké, mert jellemzően olyan országokból érkező FDI-től függ a gazdaságuk, amelyek geopolitikai szempontból „távoliak”. Tekintve a magyarországi FDI-állomány származási ország szerinti összetételét, hazánk esetében ez a veszély nem áll fenn. Az IMF ajánlása szerint pedig egy töredező világgazdaságban az egyes országok csökkenthetik a sebezhetőségüket azzal, ha strukturális reformok és az infrastruktúra fejlesztése révén vonzanak új projekteket.

Több tényező együttes hatásának köszönhetően Magyarország eddig nem érezte meg a geopolitikai törésvonalak FDI-re gyakorolt hatását. Egyrészt a Covid-járvány által felerősített *near shoring* trend növelte a térség vonzerejét, amit jól mutat, hogy az fDi Markets adatai szerint a régióba áramló zöldmezős beruházások viszonylag ellenállóknak mutatkoznak a geopolitikai helyzet romlásával szemben. Különösen igaz ez az egyesült államokbeli vállalatok kelet-közép-európai beruházási terveire.

Másrészt a magyar gazdaság számára meghatározó jelentőségű gépjárműiparban jelenleg az elektromosgépkocsi-gyártás európai értékláncainak kialakulása zajlik, ami számos új FDI-projektet generál. Talán ennek is köszönhető, hogy az iparágban egyelőre

kevésbé érzékelhető a geopolitika hatása, mint például a technológiai szektorban. Az ellátási láncok gyors kiépítésének kényszere miatt ugyanis a nyugati cégek készek együttműködni kínai vállalatokkal is, amint ezt az akkumulátorgyártók példája mutatja. Az elektromos gépkocsik akkumulátorainak ellátási láncát Kína olyan mértékben dominálja, hogy a nyugati autógyártók egyelőre nem tehetik meg, hogy pusztán geopolitikai szempontok miatt kizárják a kínai beszállítókkal való együttműködést. Ebből arra lehet következtetni, hogy a geopolitikai törésvonalak hatása a Magyarország számára kulcsfontosságú iparágban nem fog rövid távon érvényesülni. Szintén ezt támasztja alá, hogy a nagy német autógyártók továbbra is bővítik beruházásaikat Kínában. És bár az elektromobilitásra való átállást lassíthatják az akkumulátorellátási lánc szűk keresztmetszetei, vagy a töltési infrastruktúra kiépítésének lassúsága, nem valószínű, hogy mindez visszafogná az iparág szereplőinek beruházási kedvét a következő években.

Harmadrészt Magyarország is profitál az FDI világában zajló paradigmaváltásból, amit az egymilliárd dollárnál nagyobb beruházási értékkel járó, úgynevezett megaprojektek számának látványos megugrása jelent. A keleti akkumulátorgyártók hazai beruházásai megmozdítják az adott értékláncban részt vevő többi vállalatot és beszállítót is, ami a hazai beruházásösztönzés számára „könnyen begyűjthető” újabb sikereket eredményez.

Negyedrész pedig a Kínával pragmatikus gazdasági kapcsolatokra törekvő politika is minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a beáramló FDI összetétele hazánk esetében egyelőre nem tükrözi a geopolitikai megosztottságot.

Magyarország kilátásai

A kérdés az, hogy Magyarország „immunitása” mennyiben lesz fenntartható a geopolitikai törésvonalak további mélyülése esetén. Az IMF kutatásai szerint egy bipolárisává vált világgazdaságban a mindkét tábor irányában nyitottnak maradó régióknak kétféle hatással kell számolniuk. Egyrészt lesz bizonyos alkupozíciójuk a blokkokkal szemben, amelyet kihasználva mindkét táborból nyerhetnek el új FDI-projekteket. Ugyanakkor az el nem kötelezettség a beruházók szempontjából bizonytalansági tényezőként is felfogható, ugyanis fennáll a kockázata, hogy az adott ország mindkét bloktól elszigetelődik, vagy pedig olyan nyomás éri valamelyik pólus részéről, ami miatt politikai irányváltásra lesz szüksége. Ez a bizonytalanság pedig csökkentheti az adott ország FDI-vonzó képességét.

Az elmúlt években Magyarország a nyugati és kínai vállalatoktól egyaránt nagy volumenű beruházásokat nyert el, ami a földrajzi diverzifikáció erősítése révén ellenállóbbá teszi a hazai FDI-állományt az esetleges válságokkal szemben. És bár a fent részletezett okok miatt egyelőre nem érzékelhető a hazai FDI-beáramlásban a geopolitikai törésvonalak hatása, azok további mélyülése esetén Magyarországnak is szembe kell néznie az el nem köteleződés kockázataival. Konkrétan fogalmazva, a cél eléréséért, hogy Magyarország minél több kínai FDI-t vonzzon, vélhetően egyre magasabb politikai árat kell fizetni, különösen az USA és szövetségesei által stratégiáinak minősített iparágakban megvalósuló projektek esetében.

Mindebből az következik, hogy az előnyök maximalizálása és a kockázatok minimalizálása érdekében hazánknak egy olyan FDI kapcsolati háló kialakítására kell törekednie, ami geopolitikai szempontból is ellenálló. Ez a cél leginkább kettős diverzifikáció

révén érhető el. A nyugati vállalatok beruházásaitól való függés csökkentése jegyében továbbra is fontosak a keletről érkező projektek. Ugyanakkor érdemes diverzifikációra törekedni a keletről érkező FDI-n belül is, vagyis a kínai vállalatok projektjei mellett felértékelődnek például a Japánból és Dél-Koreából mint az USA-val szövetséges országokból érkező beruházások. A jó hír az, hogy ez a kettős diverzifikáció szinte magától érvényesült az elmúlt években, köszönhetően az autóiparban zajló változásokhoz kapcsolódó több nagyberuházásnak, amelyeket dél-koreai vállalatok hajtottak végre. A fentiek alapján ezek a projektek még értékesebbek hazánk számára, mint kínai társai, mivel geopolitikai szempontból is ellenállóbb FDI-állomány eléréséhez járulnak hozzá. Érdemes ugyanakkor a politikai és diplomáciai üzenetek szintjén is ráerősíteni erre a folyamatra, és a japán, dél-koreai, indiai, sőt tajvani vállalatok felé is ugyanazt az elkötelezettséget és fogadókészséget mutatni, mint a kínai beruházók esetében. Különösen annak tükrében tűnik mindez észszerűnek, hogy az fDi Markets adatai szerint 2022-ben az ázsiai-csendes-óceáni régióban értékben számolva Kína csak az ötödik legnagyobb FDI-forrás volt, lemaradva Dél-Korea, Japán, India és Tajvan mögött.

A Nyugat és Kína közti geopolitikai feszültség további növekedése és a blokkosodás erősödése esetén egyre összetettebb kérdéssé válik, hogy az egyes FDI-projektek mennyiben szolgálják valóban a nemzetgazdaság érdekeit. Ily módon szükségessé válhat az egyes FDI-projektek hatásainak jelenleginél átfogóbb elemzése, különös tekintettel az egyes gazdasági partnerországok és vállalataik esetleges reakcióinak felmérésére. Szintén szükséges lehet annak folyamatos figyelemmel kísérése, hogy az Egyesült Államokkal szövetséges országok üzleti köreiben mennyiben válik a beruházási helyszínről hozott döntés szempontjává az adott célország Kína-politikája. Ázsia világgazdasági súlyának növekedése ellenére egyelőre elsősorban az Egyesült Államok és szövetségesei alkotják a legfejlettebb gazdaságok körét, amely a globális FDI fő forrásának tekinthető.

A geopolitikai törésvonalak mélyülése várhatóan nagyobb hatással lesz a vertikális FDI-re (az értéklánc más szintjéhez kapcsolódó tevékenységbe történő beruházás), mint a horizontális külföldi tőkeberuházásokra (hasonló tevékenység vagy üzleti egység létrehozása egy másik országban). A kereskedelmi korlátok növekedése két ország között például biztosan vonzóbbá teszi a horizontális FDI-t, hiszen általa részben kiváltható az áruk határokon átnyúló mozgása. A horizontális tőkeberuházások ugyanakkor sok esetben munkaerő-intenzív tevékenységekre irányulnak, Magyarországnak pedig egyre inkább a magasabb hozzáadott értékű tevékenységek elnyerésére kell törekednie.

Konklúzió

Bár az elemzés elsősorban a geopolitikai törésvonalak FDI-áramlásokra gyakorolt hatásaival foglalkozott, hangsúlyozni kell, hogy számos egyéb tényező és folyamat is befolyásolja a közvetlen külföldi tőkeberuházások alakulását. Jó példa erre a Kínába érkező FDI csökkenése, amelynek – ahogyan az elemzésben is szó volt róla – a geopolitikai feszültség növekedése mellett számos egyéb oka is van.

Összességében elmondható, hogy az FDI-áramlások geopolitikai eredetű töredezettségének lehetnek nyertesei, elsősorban olyan országok, amelyek egyéb tényezőket tekintve is már eleve vonzó célpontnak számítottak a globális nagyvállalatok számára az elmúlt években. A legtöbb ország számára ugyanakkor összetettebb

feladat mérleget vonni előnyök és hasznok között. A *reshoring* folyamatokat kormányzati szinten támogató országok például a hazatelepített gyártás révén mérsékelhetnek bizonyos gazdaságbiztonsági kockázatokat, ugyanakkor a diverzifikáció csökkenése révén nőni fog ezeknek a gazdaságoknak a sebezhetősége a makrogazdasági sokokkal szemben.

Több tényező kedvező együttállásának köszönhetően a geopolitikai eredetű kockázatok eddig nem érintették érzékelhetően a magyarországi FDI-beáramlást. A fragmentáció erősödése esetén ugyanakkor Magyarországnak is számolnia azzal, hogy a Kínával pragmatikus gazdasági kapcsolatokra törekvő politika hatással lehet hazánk FDI-vonzó képességére. Ahogyan az IMF korábban hivatkozott kutatásai mutatják, ideális esetben mindkét, egymástól távolodó gazdasági erőközponttól is elnyerhet beruházásokat egy adott ország. Magyarország esetében gyakorlatilag ez a jelenlegi helyzet, amelyben több tényező kedvező alakulása is közrejátszik. Ám nem lehet arra számítani, hogy ez mindig így is marad. A geopolitikai törésvonalak további mélyülése, a fogadó ország Kínához fűződő viszonyának helyszínválasztási szemponttá válása következtében szükség lehet az elköteleződni nem akaró országok mozgásterére. És bár Magyarország egyértelműen a nyugati gazdasági struktúrák és értéklánck szerves része, kérdés, hogy egy erősödő Kína-ellenes propaganda mennyire lesz hatással a nyugati vállalatok vezetőinek döntéseire. Az [Európába érkező kínai FDI fő mozgatóereje 2022-ben](#) az autóipar, azon belül is az elektromos gépjárművek akkumulátorgyártása volt. Az elektromos gépjárműipar értéklánccainak kialakulásával és a geopolitikai feszültség további növekedésével a kínai FDI beáramlása minimálissá válhat Európában. Hazánk szempontjából a leginkább negatív forgatókönyv az lenne, ha az FDI-beáramlás az Egyesült Államok és szövetségesei, illetve Kína irányából is elapadna. Ezt segíthet megelőzni a korábban említett kettős diverzifikációt célzó stratégia.

A régiókn, és azon belül Magyarország alapvetően kedvező helyzetben van, hogy továbbra is vonzó FDI-célpont maradjon, ám ehhez a különböző nemzetgazdasági érdekek és stratégiai célok közti egyre kifinomultabb egyensúlyozásra van szükség. Ugyanakkor itt is érdemes hangsúlyozni, hogy az FDI-projektekről hozott vállalati döntések továbbra is elsősorban üzleti szempontok mentén zajlanak. A geopolitikai tényező kétségkívül sok esetben felértékelődött, de leszámítva az olyan extrém helyzeteket, mint az orosz–ukrán háború, nem kizárólag ez határozza meg egy adott ország FDI-vonzó képességét. A beruházási és üzleti környezet további javításával csökkenthető a geopolitikai eredetű kitérttség, vagyis ezek fejlesztése révén Magyarország is mérsékelheti a geopolitikai feszültségekből származó kockázatokat. Az oktatási rendszernek a magánszféra szempontjait figyelembe vevő fejlesztése, az iparági klaszterépítés, az innovációs hálózatok erősítése, illetve a startup-ökoszisztéma fejlesztése ilyen értelemben mind a „védőháló” részét képezheti.

MKI ELEMZÉS

A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

© A Magyar Külügyi Intézet, 2023.

Szerző:

GORECZKY PÉTER

Lektorálta:

BARANYI TAMÁS PÉTER

Nyelvi lektor: T-Kontakt Kft. | Tördelés: Lévárt Tamás

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Magyar Külügyi Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

ISSN 2063-9244

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2023.23>

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az [Intézet](#) weboldalán.